

יום־יום

סיפורם של עשרה יומונים ושל עשרים עיתונאים בולטים בארץ
מאז הופעת היומון הראשון ב־1908

מרדכי נאור

מרדכי נאור

יום-יום

סיפורם של עשרה יומנים ושל עשרים
עיתונאים בולטים בארץ מאז הופעת
היומון הראשון ב-1908

מוסד ביאליק • ירושלים

Mordecai Naor
EVERYDAY: Israeli Dailies in the 20TH Century

עריכת הלשון: חגית נוה
הפקה: גאולה כהן

הספר יוצא לאור בסיוע:

המכון לחקר העיתונות והתקשורת היהודית ע"ש שלום רוזנפלד, אוניברסיטת תל-אביב

תמר (רוזנפלד) גיא

מכון קרן קיימת לישראל
לתולדות הציונות וההתיישבות

מסת"ב 8-354-536-965-978 ISBN

©

כל הזכויות שמורות למוסד ביאליק • ירושלים תשפ"ב

סדר ועימוד: רונית גלעד

לוחות והדפסה: דפוס אופסט שלמה נתן בע"מ

Copyright by the Bialik Institute, Jerusalem 2022

www.bialik-publishing.co.il

Printed in Israel

תוכן העניינים

7	מבוא
9	הצבי / האור – העיתון היומי הראשון
27	הארץ – מאה שנה ויותר
67	דואר היום – העיתון הצברי הראשון
94	דבר – העיתון המוביל ודעיכתו
121	הבוקר – "הפצצה העיתונאית" שלא הייתה
139	הצופה – עיתון עם חותמת כשרות
156	ידיעות אחרונות – כעוף החול
188	על המשמר – "לציונות, לסוציאליזם, לאחוות עמים"
208	מעריב – עליות ומורדות
236	חדשות – עלייתו ונפילתו
257	יומונים שנסגרו (1908-2019)
265	עיתונים יומיים קיימים
266	העיתונאים
329	מקורות
335	מפתח

מבוא

העיתונות היא הזרוע המודפסת של תקשורת ההמונים, והיא אינה זוכה בדרך כלל ליחס חיובי. רבים מחפשים בכל עת את חסרונותיה ומתעלמים בדרך כלל ממעלותיה. הנה לדוגמה שתיים מאלה: תומס ג'פרסון, הנשיא האמריקני השלישי, אמר: "לו ניתן לי לבחור בין ממשלה ללא עיתונאים ועיתונות ללא ממשלה – הייתי בוחר בלי שום פקפוק באפשרות האחרונה"; ובן ארצו ובן עמנו, מעידן מאוחר יותר, המחזאי ארתור מילר, אמר: "עיתון טוב אינו אלא אומה המדברת על עצמה".

ספר זה מבקש לספר את סיפורן של ארץ ישראל עד תש"ח ושל ישראל מאז ועד סוף העשור השני של המאה העשרים ואחת באמצעות עשרה ימונים שתיארו את מה שהתרחש כאן ובו בזמן הטביעו חותם, מי יותר ומי פחות, על אנשים, אירועים ותהליכים. היו ימים שהמושג "כתבו בעיתון" נחשב לכמעט יצוק בסלע. קורותיהם של העיתונים מאפשרים לקורא בן זמננו להציץ אל ההיסטוריה שלנו בהתהוותה.

הוצאת עיתון, אז כמו היום, איננה דבר קל ופשוט. ברל כצנלסון, האדמו"ר של תנועת העבודה, פעל במשך שנים להוציא יומון של הסתדרות העובדים. הוא נתקל בהתנגדות מבית, ורבים פקפקו ביכולתה של תנועת העבודה הצעירה לעמוד במעמסה של הוצאת יומון, בעיקר מבחינה כלכלית. אחד מהם הציג לו שאלה מסוג אחר: "בסדר, תאסוף חומר ותוציא את הגיליון הראשון. מה תעשה ביום השני?"

כצנלסון לא נבהל. היה לו חומר גם לגיליונות הבאים. בימים ההם וגם לאחר מכן הייתה מקובלת הדעה שעיתון, ובייחוד עיתון יומי, הוא לחם חוקה של כל תנועה, והעיתונות היא נשמת אפה של העת החדשה. אפילו הרב הראשי יצחק אייזיק הלוי הרצוג אמר, עוד בשנות השלושים, ש"העיתונות היומית היא הכוח המשפיע ביותר כביר בעולם". ואין מדובר רק בעיתונות ציבורית-מפלגתית. באותם ימים צמחה גם העיתונות הפרטית-מסחרית, ודווקא היא ששרדה. העיתונות הציבורית כמעט נעלמה, ובימינו יש לה בסיס מצומצם רק במגזר החרדי.

ואלה היומונים המתוארים כאן בהרחבה: "הצבי/האור", "הארץ", "דואר היום",

"דבר", "הבוקר", "הצופה", "ידיעות אחרונות", "על המשמר", "מעריב" ו"חדשות". מקומם בספר נקבע לפי שנת הופעתם.

מספרם של היומונים שראו אור בארץ מאז ראשית המאה העשרים מגיע לכשבעים. שלושה רבעים מהם בעברית והשאר בשלל שפות: מאנגלית, צרפתית ורוסית ועד ערבית. מספרם של העיתונים השבועיים, הדו־חודשיים והחודשיים מגיע בוודאי לאלפים, אך לא בהם עוסק ספר זה.

רק שלושה מעשרת היומונים המתוארים כאן שרדו עד היום. האחרים נכנעו לקשיים כלכליים, למיעוט קוראים ומודעות וגם לנסיקתם של אמצעי תקשורת חדשים כגון הטלוויזיה, האינטרנט ושאר האמצעים הדיגיטליים. אלה מסוגלים להביא את החדשות, הידיעות ומידע מכל סוג שהוא במהירות האור ממש. העיתונים המודפסים, לעומתם, משולים לצב. חדירתם של האמצעים החדשים לחיי היום־יום היא טוטלית, והתקשורת המודפסת בארץ ובעולם נאבקה כדי לשרוד. האם היא תצליח? ימים יגידו. הספר "יום־יום" מבקש לקחת פסק זמן ולהחזיר את הגלגל לאחור: אל ימים שהיומון היה אמצעי התקשורת העיקרי, אל הדמויות שעמדו בראש העיתונים, אל העיתונאים שהרבה שנים כונו מתוך כבוד סופרים, אל ההצלחות, פריצות הדרך, כמו אל הכישלונות.

מבחינת חקר ההיסטוריה לא תמיד ניתן כבוד לעיתונות והיו אף שכינו אותה "הטיוטה של ההיסטוריה", כלומר בקושי חומר גלם. לא עוד. האוצרות התיעודיים המצויים במיליוני העמודים של העיתונים שראו אור בארץ, ושבעשרה מהם מתרכז הספר הזה, הם לבנים לבניין ההיסטוריה. יש בהם שפע עצום של מידע על כל פן של החיים וקשה, ואולי בלתי אפשרי, לערוך כיום מחקר היסטורי בלי להיעזר בעיתונות הכתובה.

ועם הבשורה הזאת נצא לדרך ל"ביקורי בית" בעשר מערכות (של עיתונים), שאפשר אולי להשוותן לעשר מערכות של מחזה – הלקוח כולו מן החיים בארץ הזאת.

ד"ר מרדכי נאור